

Тенденції юрринку — 2024

Які тенденції визначатимуть ландшафт українського ринку юридичних послуг

АНДРІЙ РОМАНЧУК

У НОВОМУ 2024 РОЦІ MORIS ВІДЗНАЧАТИМЕ СВОЮ 20-ТУ РІЧНИЦЮ НА РИНКУ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Це досить солідний вік для компанії, і протягом цих років ми навчилися багатьом речам. Зокрема, дбати про партнерів, юристів, і звісно, клієнтів. Ставити цінності та репутацію вище за комерційні інтереси. Будувати стратегію і досягати цілей. Проте в умовах повномасштабної війни горизонт планування значно звузився.

На Заході вже досить давно для опису бізнес-середовища використовують термін VUCA (volatility, uncertainty, complexity and ambiguity, що означає «мінливість, невизначеність, складність і неоднозначність»). Він описує ситуацію постійних непередбачуваних змін, яка зараз є нормою в певних галузях і сферах ділового світу. VUCA вимагає від вас уникати традиційних, застарілих підходів до управління та лідерства, а також повсякденної роботи.

Яким терміном можна описати українську реальність? Такого слова чи акроніму, який би охопив десятки невідомих й усю складність ситуації, не існує. Повномасштабна війна не дає змоги застосовувати класичне стратегічне планування, вона змінила демографію країни і бізнес-ландшафт.

На що спиратися за цих умов? Як зберегти компанію?

Ми в MORIS сфокусували зусилля на інвестиціях у перемогу та в людей.

З 2014 року ми системно захищаємо права військовослужбовців Сил оборони України. Після 24 лютого 2022 року ця діяльність набула більших масштабів. Близько 4000 годин роботи pro bono на рік, розробка змін до нормативних актів стосовно порядку набуття статусу сім'ї загиблого захисника, юридична підтримка «Азову», адвокація відновлення системи військової юстиції в Україні — це наш внесок у наблизнення перемоги.

Коли ми говоримо про інвестиції в людей, маємо на увазі підтримку і розвиток команди, оплачуване стажування й активне залучення молоді, практику «сліпого найму». Усе це дає змогу не просто зберегти команду, а й суттєво її посилити. Ми також свідомі того, що із завершенням війни, а можливо, й раніше в Україну придуть інвестиції, великі компанії та проєкти. Це потребуватиме якісного юридичного супроводу.

Я гордий за нашу команду, що сьогодні складається з 50 фахових правників, які залишилися працювати в Україні та продовжують якісно робити спільну справу.

ПІДСУМКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРІОРИТЕТИ

МАР'ЯН МАРТИНЮК, спеціалізується на корпоративному, комерційному праві та М&А

Навіть за надскладних умов воєнного часу бізнес працює і приймає системні

АНДРІЙ РОМАНЧУК, керуючий партнер MORIS

рішення. Разом із набуттям чинності законодавством про КІК та суттєвим оновленням законодавства про АТ й ТОВ значно збільшилася кількість запитів клієнтів на структурування бізнесів та впорядкування їх корпоративного управління. Щораз більшого поширення набувають механізми врегулювання відносин між власниками бізнесу в корпоративних договорах, укладених за українським правом.

Несподіваною є реакція бізнесу на валютні обмеження. З одного боку, обмеження, що були запроваджені НБУ на початку повномасштабної війни, очікувані, виправдані та мають значний ефект для макроекономічної стабільності. Водночас вони мали дуже негативний вплив на деякі бізнеси та угоди на локальному рівні, тож бізнес винайшов різноманітні способи зменшення цього впливу. Одним із неочікуваних наслідків, на які можна звернути увагу, є реалізація інвестиційних проєктів, що раніше відклались. Адже у випадку неможливості виплатити дивіденди материнській компанії в одній із західних країн власники бізнесу часто приймають рішення інвестувати прибуток у розвиток бізнесу в Україні з великою вірою в близьку перспективу перемоги.

АНДРІЙ САВЧУК, спеціалізується на вирішенні спорів

Оборонна промисловість та авіастрахування будуть драйверами української економіки найближчими роками. Тому ми приділяємо значну увагу цим галузям і пишаємося реалізованими кейсами.

Воднораз відшкодування російською федерацією збитків, завданих бойовими діями, — ще один мейнстрім юридичного ринку. За цей час ми встановили рекорд із підготовки позову до суду — чотири місяці ретельної роботи, в результаті суд стягнув із РФ рекордну суму збитків у розмірі 300 млн доларів на користь нашого клієнта.

На жаль, є і негативні спостереження. Сьогодні почастішали випадки рейдерства, і відповідно, зростає кількість справ, у яких ми захищаємо клієнтів від цього ганебного явища.

Судова влада досі потребує очищення. Ми, як адвокати, систематично звертаємося до Вищої ради правосуддя, коли бачимо порушення. На жаль, вони ще є. Перед обличчям наших воїнів і на шляху до ЄС добросовісність суддів є вимогою часу та совісті.

Ми віримо в нашу перемогу в судах і в перемогу України!

СТАНІСЛАВ ПЕЛЮК, ТЕТЯНА ГОНЧАРЮК, спеціалізуються на White-Collar Crime

Для бізнесу в усі періоди розвитку важлива прогнозованість дій держави та відсутність стресових

ситуацій, до яких насамперед належать кримінальні переслідування.

2023 рік відзначився тим, що правоохоронні органи почали частіше маркувати українські суб'єкти господарювання як російський та білоруський бізнеси з подальшим арештом їхніх активів і переданням в управління АРМА, що фактично призводило до блокування законної господарської діяльності цих суб'єктів. Захист у такій категорії кримінальних проваджень ускладнено особливим сприянням стороні обвинувачення з боку слідчих суддів, які не завжди проявляють бажання здійснити реальний судовий контроль за дотриманням прав та інтересів учасників кримінального провадження зі встановленням дійсних фактичних обставин непов'язаності українського бізнесу з російським чи білоруським, як про це помилково стверджують слідчий та прокурор.

Як і в попередні роки, 2023 року активною була діяльність державних органів системи антикорупційної інфраструктури. На тлі похвалення Євроінтеграційних процесів ми прогнозуємо подальше посилення з боку держави заходів щодо боротьби з корупцією.

ДЕНИС ІЩУК, керівник західноукраїнського офісу, спеціалізується на банківському праві та фінансовій реструктуризації

Юридичний ринок у регіонах відзначився появою нових клієнтів. В умовах війни бізнес почав шукати більш безпечні локації, зокрема можливості для розміщення своєї інфраструктури на Захід України. Це дало поштовх для розвитку будівельної галузі та сфери обслуговування. На моє переконання, регіональний юридичний ринок досі лишається доволі недооціненим. Однак ситуація поволи змінюється разом зі зміненням правил ведення бізнесу. Ми, зі свого боку, докладаємо зусиль, щоби підвищити правову культуру в регіонах.

Ми покладаємо великі надії на приватизацію. Згідно з держбюджетом на 2024 рік держава прогнозує надходження від приватизації на рівні 4 млрд грн. Планується відновлення приватизації низки великих об'єктів. Ми маємо досвід супроводу таких проєктів і плануємо розвивати цей напрям у 2024 році.

Значний потенціал має фінансова реструктуризація. Дію закону про фінансову реструктуризацію було продовжено до 1 січня 2028 року. В умовах війни цей інструмент має неабияку актуальність, оскільки дає можливість компанії в найбільш безболісний спосіб відновити свої фінансові можливості та обслуговувати борги.

Ще однією тенденцією розвитку ринку є зростання уваги до СВМ (carbon border adjustment mechanism). З 1 жовтня 2023 року імпортери до ЄС зобов'язані

звітувати про викиди парникових газів, а сплата вуглецевого податку почнеться з 2026 року. Для України ЄС є найбільшим торговельним партнером у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг. Цей механізм стосуватиметься більшої частини українського промислового експорту. Підприємства вже мають почати готуватися до майбутніх змін, адже багато компаній, розміщених у ЄС, будуть контролювати показники викидів у своєму ланцюгу постачання, щоб відповідати новим стандартам. Тому ми плануємо розвивати цей напрям, щоби допомогти клієнтам адаптуватися до нових правил протягом перехідного періоду.

ВАСИЛЬ АНДРУСЯК, спеціалізується на податках

Якщо 2022-й був шоковим для всієї України, то в 2023-му прийшло усвідомлення і сприйняття того, що ми живемо в новій складній реальності. Ця реальність вимагає адаптації, оскільки наразі невідомо, коли може бути досягнуто надійного справедливого миру. І за цей рік стало помітно, що більшість підприємців налагодили бізнес-процеси у відповідь на виклики сьогодення.

Таку саму адаптивність продемонструвало й українське податкове законодавство, що впродовж року зазнало чималих змін. Основними з них були поновлення деяких видів перевірок і скасування низки пільг у сфері оподаткування. Для держави, яка стикається з нестачею фінансування, такі заходи видаються цілком логічними та виправданими. Однак справедливими є також претензії платників податків щодо відсутності будь-якої визначеності й прогнозованості фіскального ландшафту, що негативно впливає на ведення бізнесу.

Окремим тривожним дзвінком було часте і далеко не завжди виправдане залучення правоохоронних органів до розслідування епізодів щодо ймовірного порушення податкової дисципліни. Якщо динаміка і методи роботи правоохоронців не зміняться, в бізнесу буде щораз менше стимулів для продовження ведення діяльності в Україні.

Якщо прогнозувати ситуацію в податковій сфері на наступний рік, то можна припустити, що тут домінуватимуть два тренди: податкові перевірки та трансформаційні процеси, пов'язані з підвищенням податкової транспарентності.

Прийдешній рік також може стати знаковим для власників віртуальних активів, адже в разі прийняття парламентом уже розроблених законопроектів ця діяльність набуде належного правового регулювання і, ймовірно, вийде з тіні. Однак, як і будь-який процес детінізації, він може бути непростим і неприємним. Тому надаватимемо належну правову підтримку всім нашим клієнтам.